

I. Rákóczi György és Lorántfi Zsuzsánna
gondoskodása az iskolákról

Az Öregbik Rákóczi György fejedelemmé választatván - Szalárdi szerint - "és így az ország népének szép csendessége lévén, minden esztendőnkint az ország lakosainak az ő szokott napjokon való octavális terminusit és diaetákat fogyatkozás nélkül kiszolgáltattván és minden dolgaiban az egy pompás, és bőkölttségű pompás nagy udvarban tartáson kívül, kiváltképen egy ideig Bethlen fejedelem magaviselésit követni igyekezvén, semmit az haza megmaradására, épületire való jó dolgokban hátra nem hágy."¹⁾

A Bethlen Gábor véghagyományának sorsáról írott cikk bevezetéseképpen tehát hadd idézzem Medgyesi Pál: "Sz. Atyák Öröme" című munkájának 1640 január 5-én Lorántfi Zsuzsánnához intézett ajánlásából azokat a sorokat, amelyekben a többek között az iskolákról is szólván, nagy dicsérettel emlékezik meg arról, hogy "Az Pataki egészszen Nágtokra nem tsak hogy Jozzagaban vagyon az Nágtoknak, hane[m] minden egyeb gondviselesből-is, melyben menyt farad és költ Nágtok, tudgya tsak az Isten. Az Debreceni edgyik Schola Mestert-is immár edgynéhany esztendőktül fogva /amely fizeté se[n] én magam-is esztendeig szolgáltam/ Nágtok tartya, Veradon penig gyakrabban kettöt-is tart. Az Kolosvariaknak, az Tanéttokkal egyetemben edgyül egyig Nágtoktul vagyon. Az Fejervari Collegium-nak is mellyet az halhatatlan emlekezetü idvezült Bethlen Fejedelem fundalt bü költséggel és minden szükséges proventusokkal, Nágtok tanéttat sok költséggel esztendőnként Schola Mestereket."²⁾

Nemkülönben Geleji Katona Istvánnak ugyancsak 1640-ben Gyulafehérvárott megjelent "Preconii Evangelici Tomus Secundus" című művének ajánlásából a következő sorokat ragadom ki: "Tua enim Cel-

1) Szalárdi János Siralmas Magyar Krónikája. Pest, 1853. 81-82.

2) RMK. I. 701. /Én a debreceni ref. nagykönyvtár példányát használtam; ennek könyvtári jelzése: RMK. 195./

situdo, pro singulari sibi innata pietate, nihil antiquius ducit; quam gloriam Dei ac salutem suor[um] omni ope ac studio promovere; quem in finem Professores divinae ac humanae sapientiae undiqua-
q[ue]; doctissimos, ac Praeceptores Classicos liberaliter in Al-
bensi hoc suo Collegio alit, Studiosos de meliore nota sibi com-
mendatos, sumtibus largiter instructos, in exoticas quoque Acade-
mias pro uberiore literarum mercatu faciendo amandat, domi vero ma-
nentes benigne fovet, ac studentat."3)

Mindezek a kiadások - természetesen - sok pénzt emésztettek fel, amit csak megfontolt számítással tudhatott a fejedelem mind a fiscus, mind a magán vagyon terhére beilleszteni, hiszen úgy az országos, mint pedig magán kiadásai nagy összeget emésztettek fel, jóllehet se Rákóczi, se a családjá nem élt fényűző életet.

Végezetül iktassuk ide Makkai Sándornak azt a megállapítását, hogy "az erdélyi ősi iskolák dicsősége abban állott, hogy nem hűg-
ták porba hullani a talentumokat, hogy azokat magából a népből keresték ki, emelték föl és csiszolták ragyogó gyémántokká. Ennek a nemzet-pedagógiának adott nemeslevelet Bethlen Gábor fejedelem, a legerdélyibb magyar lélek."4) Mi pedig még hozzáfűzhetjük, hogy az ő feladatvállalását méltó módon folytatta tovább I. Rákóczi György és felesége Lorántfi Zsuzsánna, úgy amiként a kiváló tudós Esze Tamás "Az öreg Rákóczi György"-ről írott cikkében megállapít-
ja: "uradalmainak középpontja Sárospatak volt, ide gyűjtötte te-
méntelen javát. ... Ez a patak azonban a magyar művelődés olyan te-
rületeit táplálta, melyek nélküle elszáradtak volna. Ki adott több-
bet a népnek ebben a században, mint Rákóczi György, meg a fele-
sége, az áldott emlékezetű Lorántffy Zsuzsánna?" Emellé nyugodtlé-
lekkel sorozható még az is, hogy "ez a sokat ócsárolt vagyon nem-
zedékeken át táplálta népünk szabadságtörekvéseit. A dédunoka II.
Rákóczi Ferenc szabadságharca kezdetén összeomlott volna, ha nem
áll mögötte az a nagy erőtartalék, melyet az öreg Rákóczi gazdál-
kodott, perelt, zsongorgatott össze - elmondhatjuk - nemzete szá-
mára."5)

3) RMK. II. 552. /En a szegedi Tud.Egyetem Régi Magyar Irodalom-
történet tanszék könyvtára példányát használtam/.

4) Makkai Sándor: Harc a szobor ellen. Kolozsvár, 1933. 119.

5) Az Ut. 1952: 27.sz. 5.lap.